

Usporedivost izmijenjenog programa s akreditiranim programima inozemnih visokih učilišta

Izmijenjeni studijski program specijalističkog diplomskog stručnog studija „POSLOVNO UPRAVLJANJE – MBA“ korespondentan je i korelativan s brojnim istovrsnim akreditiranim studijskim programima uglednih europskih visokih učilišta, na kojima se izučavaju MBA studijski programi koji svi uključuju prvu fazu u kojoj se izučavaju temeljni menadžerski predmeti dok se u drugoj fazi polaznik odlučuje na specijalizaciju, a prema svojim vlastitim preferencijama odnosno interesima.

1. Ugledna i svjetski poznata London School of Business and Finance (lsbf.org.uk) ustrojava i izvodi Global MBA studij, koji se izvodi kao dvofazni studij. U prvoj fazi (Stage I.) student pohađa četiri opća menadžerska predmeta (Marketing and Business Environment, Accounting and Managerial Finance, Systems and Operations Management, Research Methods), da bi u drugoj fazi (Stage II.) imao mogućnost izbora dva od brojnih ponuđenih modula specijalizacije, a ovdje posebno ističemo sličnost s konceptom kakvog predlažemo izmjenama i dopunama pa tako student može pohađati Global MBA **HR management** i Global MBA **Financial Management**. Opis programa dostupan je na <http://www.lsbf.org.uk/programmes/postgraduate/mba/global/programme-structure>
2. Na stranicama Dublin Business School dostupna struktura programa MBA koji također ima dvije faze; u prvoj student ima tzv. *core* predmete - International Management, Performance Driven Marketing, Financial Analysis, Business Strategy i Personal & Professional Development, dok se u drugoj fazi student specijalizira na jednoj od ponuđenih opcija – Upravljanje ljudskim resursima, Financije, Informacijski sustavi itd... Struktura programa je dostupna na <http://www.dbs.ie/masters-business-administration/mba>
3. University of Gothenburg, School of Business, Economics and Law provodi dvogodišnji Executive MBA program. Opis programa dostupan je na <https://www.guexed.com/executive-mba/> To je jedini AMBA akreditirani MBA program koji se izvodi u Švedskoj i provodi se kroz 4 semestra.

Prethodno navedena tri primjera jasno ukazuju da predloženi redizajnirani program diplomskog studija u potpunosti prati trendove koji posljednjih godina postoje u najrazvijenijim ekonomijama Europe.

Usporedivost izmijenjenog programa s programima u RH

U sustavu stručnog visokog obrazovanja u Republici Hrvatskoj postoji nekoliko ustanova koje su u novije vrijeme akreditirale specijalističke diplomske stručne studije, a koji su studiji sadržajem predmeta, metodama i ciljevima poučavanja u većoj mjeri ili djelomično korelativni i korespondenti s predloženim studijem POSLOVNO UPRAVLJANJE - MBA.

Kad je riječ o stručnom diplomskom studiju, a koji je akreditiran u Republici Hrvatskoj i izvodi se u sustavu veleučilišta i visokih škola pod nazivom **Poslovno upravljanje**, možemo izdvojiti Veleučilište u Karlovcu koje, pored ostalih studija, izvodi upravo specijalistički diplomski stručni studij takovog naziva. Opis programa dostupan je na <http://www.vuka.hr/index.php?id=114>. Predmeti koji se izvode na promatranom studiju (u prvom i drugom semestru - Poslovna organizacija, Osnove marketinga,

Financije i bankarstvo, Menadžment ljudskih potencijala; u trećem i četvrtom semestru - Strategijski menadžment, Upravljanje inovacijama, Operacijski menadžment, Upravljanje projektom) u cjelosti ili u većoj mjeri odgovaraju sadržajima predmeta na predloženom izmijenjenom / revidiranom studiju POSLOVNO UPRAVLJANJE. Nadalje, u opisu promatranog studija dostupnog na web stranici navodi se da su „*Studiji poslovnog upravljanja (Master of Business Administration MBA) već... .. dugo elitni studiji na američkim koledžima i univerzitetima, a tijekom proteklog desetljeća proširili su se u sve razvijene zemlje, pa takvih studija danas ima u svim europskim zemljama. Zanimljivo je da su MBA studiji tipično diplomski (gotovo nikad i preddiplomski) studiji i da ih često organiziraju sveučilišta, mada se suštinski radi o stručnim, a ne znanstvenim studijima. Završeni studenti MBA studija u ogromnoj većini ne nastavljaju studij na doktorskom studiju, već odlaze u tvrtke (ili institucije) koje su ih uputile na studij i razvijaju menadžersku karijeru do najviših razina upravljanja. Kao što je to slučaj i kod našeg studija, na studij se prihvaćaju gotovo svi profili stručnjaka.*“

Usporedivost s modulom/smjerom POREZI I POSLOVNO PRAVO

Specijalistički diplomski stručni studiji koji su usporedivi s predloženim studijem POSLOVNO UPRAVLJANJE – smjer POREZI I POSLOVNO PRAVO:

1. Na prvom mjestu izdajemo Veleučilište Marko Marulić u Kninu i specijalistički diplomski stručni studij „**Ekonomski i normativni okvir poduzetništva**“; opis programa dostupan je na <http://www2.veleknin.hr/veleknin/web/index.php/Studiji/Ekonomski-i-normativni-okvir-poduzetnistva/Opis-programa>. Predmeti koji se izvode na promatranom studiju (u prvom semestru: Strateški menadžment, Krizni menadžment, Društva kapitala; u drugom semestru: Upravljanje korporativnim financijama, Porezno pravo trgovačkih društava, Financijska analiza, Revizija, Redovita i prisilna naplata potraživanja, Poslovno bankarstvo; u trećem semestru: Pravo tržišnog natjecanja i nepoštene poslovne prakse, Trgovački sporovi, arbitraža i mirenje; u četvrtom semestru: Akti trgovačkih društava, Pravo industrijskog vlasništva) u cjelosti ili u većoj mjeri odgovaraju sadržaju predmeta na predloženom studiju POSLOVNO UPRAVLJANJE – smjer POREZI I POSLOVNO PRAVO. Također, na stranicama promatranog studija navodi se: „*S obzirom da će student po završetku specijalističkog diplomskog stručnog studija posjedovati odgovarajuća znanja i vještine iz područja ekonomije i područja prava (približno jednake kompetencije iz oba područja) za direktno uključivanje na tržište rada, imati će kompetencije za obavljanje čitavog niza poslova u gospodarstvu i javnom sektoru.*“
2. RRIF Visoka škola za financijski menadžment izvodi specijalistički diplomski stručni studij „Korporativne financije“; opis programa dostupan je na <http://www.visoka-skola-rrif.hr/studij-3/diplomski-studij/o-studiju/>, a popis predmeta na <http://www.visoka-skola-rrif.hr/studij-3/diplomski-studij/kolegiji/>. Predmeti koji se izvode na promatranom studiju, a po sadržaju u većoj mjeri (ili u cjelosti) odgovaraju predmetima na predloženom studiju POSLOVNO UPRAVLJANJE – MODUL POSLOVNO PRAVO su: Korporativno upravljanje, Korporativno i poslovno pravo, Primjena poreza u korporacijama, Financijsko izvješćivanje, Analiza i revizija financijskih izvještaja, Kontroling, Financijsko restrukturiranje i sanacija poduzeća, Upravljanje rizicima.

NAPOMENA: prethodno navedene dvije ustanove (RRIF Visoka škola za financijski menadžment i Veleučilište „Marko Marulić“ u Kninu) uspješno su prošle postupak reakreditacije, s vrlo visokim

ocjenama glede usvojenih standarda kvalitete; Veleučilište „Marko Marulić“ u Kninu u akademskoj godini 2011/2012, RRIF Visoka škola u akademskoj godini 2012/2013.

3. Iako ne pripada obrazovnoj vertikali stručnog visokog obrazovanja, već se izvodi kao sveučilišni poslijediplomski studij, na ovom mjestu možemo navesti i studijski program „*Financijsko pravo trgovačkih društava*“; program izvodi Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, navodeći da „*Studij se ustrojava sa svrhom da se diplomiranim pravnicima / magistrima prava, ekonomistima te diplomantima drugih struka čija je profesionalna djelatnost vezana uz trgovačka društva omogućiti sustavno, cjelovito stjecanje znanja iz pravnih disciplina trgovačkog prava, prava društava i financijskog prava i s time povezanih znanstvenih disciplina, koja su potrebna za učinkovito upravljanje financijskim i njima povezanim aspektima poslovanja trgovačkih društava. Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci uočio je nedostatak studijskih programa koji su prilagođeni specifičnim potrebama stručnjaka koji su profesionalno vezani za trgovačka društva, jer dosadašnji sustav izobrazbe nije vodio računa o potrebi usvajanja interdisciplinarnih znanja. Zbog toga su kao nositelji kolegija angažirani su i sveučilišni nastavnici ekonomske struke, kao i psiholozi. Kako bi se studij maksimalno približio potrebama polaznika koji uz teorijska znanja trebaju i ona praktična, predviđeno je sudjelovanje stručnjaka iz financijskih institucija, regulatornih i nadzornih institucija, odvjetnika, sudaca i sl. S obzirom da se pravnici u praksi različito profiliraju ovisno o tome jesu li zaposleni u korporaciji (tzv. inhouse lawyers) ili se materijom trgovačkih društava bave kao konzultanti, suci, odvjetnici, javni bilježnici ili državni odvjetnici osobitost studija je da se izobrazba usmjerava u drugom semestru kroz dva modula. U prvom modulu je naglasak na uspostavi financijske discipline unutar samog trgovačkog društva. Zahtjevi financijske transparentnosti poslovanja trgovačkog društva u pravu društava se neprekidno povećavaju. Stoga se upravo odgovornosti i transparentnosti poslovanja u trgovačkom društvu posvećuje velika pozornost. Kroz nastavne sadržaje drugog modula stječu se znanja o pravnim institutima koji trgovačkim društvima, posebice u kontekstu prekograničnog obavljanja njihove poslovne djelatnosti omogućuju olakšanje poslovanja ili prisilnu realizaciju nenamirenih tražbina. Interes za potonja znanja mogu imati naročito osobe koje kao odvjetnici zastupaju interese trgovačkih društava pri njihovom utuženju ili ovrsi. Kroz predmete studija ponuđena su i komplementarna znanja ekonomskih disciplina, kao i iz psihologije. Radi se o znanjima koja su horizontalno primjenjiva na razini svih gospodarskih sektora. Studij je usmjeren ne samo na pravnike, već i na stručnjake drugih područja koji su položajno ili radnopravno vezani uz trgovačka društva. U tom smislu studij ima svoje opravdanje s obzirom na potrebe tržišta rada prije kako u privatnom (trgovačka društva, financijske institucije, konzultantske kuće) tako i u javnom sektoru (pravosuđe, uprava, regulatorne agencije). U RH je takav studijski specijalistički sveučilišni program nov.“*

Opis programa dostupan je na <http://www.pravri.hr/hr/studij/poslijediplomski/FPTD/opis.pdf>, a popis predmeta na <http://www.pravri.hr/hr/studij/poslijediplomski/FPTD/popispredmeta.pdf>.

Usporedivost s modulom/smjerom MENADŽMENT FINANCIJA

1. Već je gore spomenuta RRIF Visoka škola za financijski menadžment na kojoj se izvodi specijalistički diplomski stručni studij „Korporativne financije“; opis programa dostupan je na <http://www.visoka-skola-rrif.hr/studij-3/diplomski-studij/o-studiju/>, a popis predmeta na <http://www.visoka-skola-rrif.hr/studij-3/diplomski-studij/kolegiji/>. Predmeti koji se izvode na promatranom studiju, a po sadržaju u većoj mjeri (ili u cjelosti) odgovaraju predmetima na predloženom studiju POSLOVNO UPRAVLJANJE – MODUL / SMJER MENADŽMENT FINANCIJA su: Korporativno upravljanje, Korporativno i poslovno pravo, Primjena poreza u korporacijama, Financijsko izvješćivanje, Analiza i revizija financijskih izvještaja, Kontroling, Upravljanje rizicima.
2. Na veleučilišta VERN iz Zagreba izvodi se specijalistički diplomski stručni studij pod nazivom „Računovodstvo i financije“; opis programa i popis predmeta nalaze se na <http://www.vern.hr/studij/diplomski/sadrzaj-studija>, a predmeti koji se izvode na analiziranom studiju, a po sadržaju u većoj mjeri (ili u cjelosti) odgovaraju predmetima na predloženom studiju POSLOVNO UPRAVLJANJE – MODUL / SMJER MENADŽMENT FINANCIJA su: Oporezivanje u poduzetništvu, Monetarna politika, Revizija i interna kontrola, Poslovno bankarstvo, Investicijska analiza, Strategijsko upravljanje.
3. Visoka poslovna škola Libertas iz Zagreba izvodi specijalistički diplomski stručni studij Menadžment bankarstva, osiguranja i financija; opis programa i popis predmeta nalaze se na <http://www.libertas.hr/studiji-i-programi/diplomski-strucni/menadzment-bankarstva-osiguranja-i-financija/>. Predmeti koji se izvode na promatranom studiju, a po sadržaju u većoj mjeri (ili u cjelosti) odgovaraju predmetima na predloženom studiju POSLOVNO UPRAVLJANJE – MODUL MENADŽMENT FINANCIJA su: Kontroling, Upravljanje projektom, Strategijski menadžment, Krizni menadžment, Monetarna ekonomija, Menadžment banaka.

Usporedivost s modulom/smjerom MENADŽMENT LJUDSKIH POTENCIJALA I ZNANJA

Specijalistički diplomski stručni studiji koji su usporedivi s predloženim studijem POSLOVNO UPRAVLJANJE – smjer UPRAVLJANJE LJUDSKIM POTENCIJALIMA I ZNANJEM su u Republici Hrvatskoj rijetki. Kad je riječ o studijima diplomske razine na kojima se student poučava tehnikama ili vještinama upravljanja ljudskim potencijalima, onda sa sigurnošću možemo reći da u Republici Hrvatskoj postoji izražen deficit takvih studija. Predloženi studij POSLOVNO UPRAVLJANJE – MBA modul / smjer UPRAVLJANJE LJUDSKIM POTENCIJALIMA I ZNANJEM djelomično možemo usporediti sa jednogodišnjim diplomskim studijem (60 ECTS) Poslovna administracija – MBA program in Human Resource management. Iako jednogodišnji program, usporedba je moguća zbog modularnosti predloženog programa. Program je dostupan na <http://mba.zsem.hr/mba-in-human-resource-management>.

Usporedivost s modulom/smjerom KREATIVNOST, INOVATIVNOST I ANALITIČKI MENADŽMENT (ANALITIČKI MENADŽMENT)

Usporedivost izmijenjenog programa s akreditiranim programima inozemnih visokih učilišta

Izmijenjeni studijski program specijalističkog diplomskog stručnog studija *POSLOVNO UPRAVLJANJE – MBA* korespondentan je i korelativan s brojnim istovrsnim akreditiranim studijskim programima uglednih europskih visokih učilišta, na kojima se izučavaju MBA studijski programi koji svi uključuju prvu fazu u kojoj se izučavaju fundamentalni menadžerski predmeti dok se u drugoj fazi polaznik odlučuje na specijalizaciju, a prema svojim vlastitim preferencijama odnosno interesima.

1. *Alliance Manchester Business School* (kao dio *University of Manchester*) izvodi masters program pod nazivom *Innovation Management and Entrepreneurship*. Predmetni studij je jednogodišnji studij pozicioniran na diplomskoj razini. Jedan od ciljeva studija jest razvijati analitičke i kritičke vještine studenata i procesa implementacije inovacija.

Struktura programa je dostupna na <https://www.mbs.ac.uk/study/masters/msc-innovation-management-and-entrepreneurship/course-details/#course-profile>

2. *Buffalo State (The State University of New York)* je ustrojio poseban *International Center for Studies in Creativity* u okviru kojega se putem različitih programa poboljšavaju vještine kreativnog razmišljanja i tehnike rješavanja problema (*problem solving*). Masters program sastoji se od izučavanja tri posebna područja: temelji kreativnosti, tehnike rješavanja problema i izrade i obrane specijalističkog rada.

Struktura programa dostupna je na: <https://creativity.buffalostate.edu/masters-program>

Prethodno navedeni primjeri jasno ukazuju da predloženi redizajnirani program diplomskog studija u potpunosti prati trendove koji posljednjih godina postoje u najrazvijenijim ekonomijama Europe i svijeta.

Usporedivost izmijenjenog programa s programima u Republici Hrvatskoj

U sustavu stručnog visokog obrazovanja u Republici Hrvatskoj postoji nekoliko ustanova koje su u novije vrijeme akreditirale specijalističke diplomske stručne studije, a koji su studiji sadržajem predmeta, metodama i ciljevima poučavanja u većoj mjeri ili djelomično korelativni i korespondenti s EFFECTUS-ovim studijem *POSLOVNO UPRAVLJANJE – MBA* na općenitoj razini.

Kad je riječ o stručnom diplomskom studiju, a koji je akreditiran u Republici Hrvatskoj i izvodi se u sustavu veleučilišta i visokih škola pod nazivom **Poslovno upravljanje**, možemo izdvojiti Veleučilište u Karlovcu koje, pored ostalih studija, izvodi upravo specijalistički diplomski stručni studij takovog naziva. Opis programa dostupan je na <http://www.vuka.hr/index.php?id=114>. Predmeti koji se izvode na promatranom studiju (u prvom i drugom semestru - Poslovna organizacija, Osnove marketinga, Financije i bankarstvo, Menadžment ljudskih potencijala; u trećem i četvrtom semestru - Strategijski menadžment, Upravljanje inovacijama, Operacijski menadžment, Upravljanje projektom) u cijelosti ili u većoj mjeri odgovaraju sadržajima predmeta na predloženom izmijenjenom / revidiranom studiju *POSLOVNO UPRAVLJANJE*. Nadalje, u opisu promatranog studija dostupnog na web stranici navodi se da su „*Studiji poslovnog upravljanja (Master of Business Administration MBA) već... .. dugo elitni studiji na američkim koledžima i univerzitetima, a tijekom proteklog desetljeća proširili su se u sve razvijene zemlje, pa takvih studija danas ima u svim europskim zemljama. Zanimljivo je da su MBA studiji tipično diplomski (gotovo nikad i preddiplomski) studiji i da ih često organiziraju sveučilišta,*

mada se suštinski radi o stručnim, a ne znanstvenim studijima. Završeni studenti MBA studija u ogromnoj većini ne nastavljaju studij na doktorskom studiju, već odlaze u tvrtke (ili institucije) koje su ih uputile na studij i razvijaju menadžersku karijeru do najviših razina upravljanja. Kao što je to slučaj i kod našeg studija, na studij se prihvaćaju gotovo svi profili stručnjaka.“

Ipak, valja naglasiti kako poseban modul koji je usmjeren samo na razvijanje kreativnog potencijala studenata, uz analitički menadžment, nije (koliko je predlagatelju poznato) bio predmetom akreditacije u sustavu visokog obrazovanja u Republici Hrvatskoj. U tom smislu, predmetni modul predstavlja iskorak u sustavu visokog obrazovanja u Republici Hrvatskoj i predstavlja inicijalni pokušaj da kreativnost i inovativnost budu predmetom poučavanja i razvoja studentskog potencijala u sustavu visokog obrazovanja u Republici Hrvatskoj.

Usporedivost s modulom/smjerom BIHEVIORALNA EKONOMIJA

Usporedivost izmijenjenog programa s akreditiranim programima inozemnih visokih učilišta

<https://www.thechicagoschool.edu/psychology-programs/masters-behavioral-economics/>

Iako se bihevioralna ekonomija fokusira na ekonomiju, drugačija je od tradicionalnih studija ekonomije. Studenti će u ovom području steći dublji uvid u neke ekonomske teorije te mehanizme i načine donošenja odluka koji stoje iza tih teorija, omogućujući sveobuhvatno razumijevanje odlučivanja i (potrošačkog) ponašanja.

Izmijenjeni studijski program specijalističkog diplomskog stručnog studija Poslovno upravljanje – MBA korespondentan je i korelativan s brojnim istovrsnim akreditiranim studijskim programima uglednih europskih i svjetskih visokih učilišta, na kojima se izučavaju MBA studijski programi koji svi uključuju prvu fazu u kojoj se izučavaju fundamentalni menadžerski predmeti dok se u drugoj fazi polaznik odlučuje na specijalizaciju, a prema svojim vlastitim preferencijama odnosno interesima.

Izmijenjeni studijski program, koji uključuje bihevioralnu ekonomiju, u sličnom se obliku izvodi na:

1. Carnegie Mellon University je prvo svjetsko sveučilište koje je pokrenulo program bihevioralne ekonomije s obzirom na to da je CMU-profesor Herbert Simon, Nobelovac i dobitnik Turingove nagrade, ujedno i začetnik ideje ograničene racionalnosti koja predstavlja „više opisni koncept“ ograničenja ljudske sposobnosti rješavanja problema. Na CMU trenutačno predaje i profesor George Loewenstein, suosnivač područja bihevioralne ekonomije. Diplomski studij bihevioralne ekonomije, politike i organizacije (BEPO) obrazuje studente za primjenu psiholoških spoznaja na ljudsko ponašanje s ciljem objašnjavanja i predviđanja ekonomskog odlučivanja. Nadgradnju ovom studiju studenti mogu dobiti u istraživanju bihevioralnog odlučivanja na doktorskoj razini.

Struktura programa dostupna je na:

<https://www.cmu.edu/dietrich/behavioral-economics/index.html>

2a. University of Essex izvodi preddiplomski studij ekonomije s psihologijom, koji se fokusira na istraživanje sila koje utječu na ljudsko ponašanje te utjecaj psihologije na ekonomsko odlučivanje. Studij obuhvaća sadržaje poput globalne ekonomije, ekonomskih pokretača ljudskog ponašanja te ljudskog uma, razvijajući usporedne metode analize odlučivanja i kognicije. Kombinacijom ekonomije i psihologije omogućuje se produbljeno znanje o tome zašto se pojedinci ne ponašaju uvijek racionalno i u vlastitom interesu. Razumijevanje ovih razloga i konstrukata biheviornalne ekonomije može pomoći kreatorima politika u stvaranju okruženja koje potiče ljude na bolje i mudrije odluke i zdraviji život.

Struktura programa dostupna je na:

<https://www.essex.ac.uk/courses/ug01304/1/ba-economics-with-psychology>

2b. Srodan studij na istome sveučilištu (University of Essex) pod nazivom BSc Psychology with Economics također obuhvaća interdisciplinarno područje ljudskog ponašanja i ekonomskog odlučivanja, s predmetima poput osobnost i individualne razlike, biheviornalna ekonomija, mozak i ponašanje, socijalna psihologija, znanost iza ljudskog ponašanja itd.

Struktura programa dostupna je na:

<https://www.essex.ac.uk/courses/ug01300/1/bsc-psychology-with-economics>

3. Chapman University, rangiran među 15% najboljih američkih visokih škola i sveučilišta, izvodi program pod nazivom Master of Science in Behavioral and Computational Economics (MSBCE), koji je primarno namijenjen studentima s jakim matematičkim i računalnim temeljima i komplementaran je s preddiplomskim programima iz područja ekonomije, poslovnog upravljanja, računalnih znanosti i psihologije. Ovaj program ima jači naglasak na praktičnom i istraživačkom radu, laboratorijskim eksperimentima, izradi simulacija i kvantitativnim analizama u proučavanju ekonomskih institucija i načina na koji one posluju. Studijski program priprema studente za dizajniranje, razvoj, testiranje i primjenu učinkovitih sustava u područjima poput trgovanja dionicama, osiguranja, online aukcija, planiranja i komunalnih usluga.

Struktura programa dostupna je na:

<https://www.chapman.edu/research/institutes-and-centers/economic-science-institute/behavioral-and-computational-economics/index.aspx>

4. UCD Lochlann Quinn School of Business, sa sjedištem u Dublinu, izvodi MSc in Behavioural Economics, jedini te vrste u Irskoj i jedan od rijetkih u svijetu s fokusom na javne politike i regulativu. Program pruža studentima napredno upoznavanje s načelima biheviornalne ekonomije i istražuje kako oni utječu na mišljenje, prosudbu i odlučivanje. Studenti također upisuju psihološke

predmete, stječući znanja o širokom spektru modela koji se bave ljudskim odlučivanjem. Posebna pozornost posvećuje se istraživačkim metodama i kvantitativnim alatima za analizu ljudskog ponašanja.

Struktura programa dostupna je na:

https://sisweb.ucd.ie/usis/!W_HU_MENU.P_PUBLISH?p_tag=PROG&MAJR=W376

Drugi, srodni studij na UCD-u - MSc in Behavioural Neuroscience pruža napredno obrazovanje o temama koje se odnose na ljudsko ponašanje i njegov odnos s mozgom. Program daje odličnu pripremu za studente koji žele nastaviti studij na doktorskoj razini u području psihologije, neuroznanosti ili neuropsihologije te priprema studente za istraživački rad ili rad u medicini i zdravstvu.

Struktura programa dostupna je na:

https://sisweb.ucd.ie/usis/!W_HU_MENU.P_PUBLISH?p_tag=PROG&MAJR=W461

5. City, University of London

Na poslijediplomskom Master of Science studiju bihevioralne ekonomije studenti uče o tome kako ljudi i institucije donose odluke u uvjetima informacijskih, vremenskih i kognitivnih ograničenja te društvenog pritiska. Predmeti poput kognitivne i ekonomske znanosti racionalnog izbora, individualni i socijalni psihološki procesi, dizajn i analiza bihevioralnih metoda istraživanja, eksperimentalne ekonomije i teorije igara, kognitivne psihologije i odlučivanja te primijenjenih ekonometrijskih i psiholoških metoda istraživanja pružaju uvid u praktične aspekte spoznaja iz područja bihevioralne ekonomije.

Struktura programa dostupna je na:

<https://www.city.ac.uk/prospective-students/courses/postgraduate/behavioural-economics#>

6. Barcelona Graduate School of Economics (GSE)

Izvodi studij primijenjene ekonomije, koji je više općenitog ekonomskog karaktera, no srodnost s predloženim izmjenama EFFECTUS-ova studijskog programa ogleda se u predmetima bihevioralna i eksperimentalna ekonomija te razvoju praktičnih vještina primjenom metoda podatkovne znanosti i kvantitativne analize.

Struktura programa dostupna je na:

<https://www.barcelonagse.eu/study/masters-programs/economics>

7. Tilburg University

Vodeće nizozemsko sveučilište Tilburg izvodi master iz područja bihevioralne ekonomije, s ciljem „rješavanja ekonomskih problema i pitanja koji uključuju ljudsko ponašanje i bihevioralne promjene“. Program sadrži predmete iz područja ekonomije i psihologije ponašanja te pruža uvid u načine kako bihevioralna ekonomija može utjecati na politike i strategije. Predmeti koji se izvode uključuju ekonomiju i psihologiju društvenih normi i strateškog ponašanja, ekonomiju i psihologiju rizika i vremena te eksperimente i istraživanja. Studenti dodatno imaju priliku surađivati na istraživanjima s vodećim psiholozima, ekonomistima i marketinškim stručnjacima Tilburg Institute for Behavioral Economics Research (TIBER).

Struktura programa dostupna je na:

<https://www.tilburguniversity.edu/education/masters-programmes/behavioral-economics>

8. The London School of Economics and Political Science (LSE)

Izvodi poslijediplomski master (MSc) studijski program Behavioural Science, a promovira se kao „vodeći svjetski master studij“ u ovom području, koji osposobljava studente za primjenu bihevioralnih znanosti u promjeni ljudskog ponašanja u korporativnom i javnom okruženju. U izvođenju studija sudjeluju renomirani stručnjaci istraživači iz područja bihevioralnih znanosti, a sam studij tematski je smješten na sjecištu područja ekonomije i psihologije, sa strogim fokusom na interdisciplinarnim teorijskim, empirijskim i primijenjenim osnovama promjene ponašanja. Studij se izvodi u multidisciplinarnom okruženju, s vezama prema stručnim skupinama u drugim odsjecima fakulteta te prema Behavioural Research Lab-u. Izborni predmeti obuhvaćaju širok raspon tema, od Sreće, Korporativnog ponašanja i odlučivanja, Psihologije potrošača i sl.

Struktura programa dostupna je na:

<https://www.lse.ac.uk/study-at-lse/Graduate/degree-programmes-2021/MSc-Behavioural-Science>

9. University of Warwick

Magistarski studij Bihevioralne i ekonomske znanosti stavlja naglasak na teorijske osnove i stvarnu svakodnevnu primjenu osnovnih i naprednih područja bihevioralne ekonomije i kognitivne znanosti prosuđivanja i odlučivanja.

Struktura programa dostupna je na:

<https://warwick.ac.uk/fac/sci/psych/bes>

Od ostalih korelativnih programa ističu se:

- The Amsterdam School of Economics amsterdamskog sveučilišta ima izvrstan status u području bihevioralne ekonomije. Osim studijskog programa, područje BE proglašeno je Research Priority Area Behavioral Economics (RPA-BE) te udružuje četiri središnje grupe: CREED, CeNDEF, Industrial Organisation i Human Capital.
Struktura programa dostupna je na:
<https://www.uva.nl/en/shared-content/zwaartepunten/en/behavioural-economics/behaviouraleconomics.html>
- The Chicago School of Professional Psychology izvodi dvogodišnji online diplomski studij bihevioralne ekonomije kao alternativu tradicionalnim MBA programima. Ovaj studijski program pruža studentima temelje u području napredne psihologije s fokusom na poslovnu primjenu, kao što su odlučivanje, pregovaranje, marketing i ponašanje potrošača. Studij integrira elemente ekonomije, financijske pismenosti, javnih politika i psihologije potrošača.
Struktura programa dostupna je na:
<https://www.thechicagoschool.edu/online/programs/ma-behavioral-economics/>
- Wagner College (SAD) izvodi interdisciplinarni program bihevioralne ekonomije, s fokusom na socijalnim, emocionalnim i kognitivnim utjecajima na ekonomsko odlučivanje i ponašanje.
Struktura programa dostupna je na:
<https://wagner.edu/psychology/major/behavioral-economics/>
- Wharton University of Pennsylvania izvodi interdisciplinarni studijski program bihevioralne ekonomije, koji istražuje bihevioralne aspekte ekonomije i odlučivanja.
Struktura programa dostupna je na:

<https://bepp.wharton.upenn.edu/programs/undergraduate/program-information1/behavioral-economics/>

Usporedivost izmijenjenog programa s programima u Republici Hrvatskoj

U sustavu stručnog visokog obrazovanja u Republici Hrvatskoj postoji nekoliko ustanova koje su u novije vrijeme akreditirale specijalističke diplomske stručne studije, a koji su studiji sadržajem predmeta, metodama i ciljevima poučavanja u većoj mjeri ili djelomično korelativni i korespondenti s EFFECTUSovim studijem POSLOVNO UPRAVLJANJE – MBA na općenitoj razini.

Kad je riječ o stručnom diplomskom studiju, a koji je akreditiran u Republici Hrvatskoj i izvodi se u sustavu veleučilišta i visokih škola pod nazivom Poslovno upravljanje, možemo izdvojiti **Veleučilište u Karlovcu** koje, pored ostalih studija, izvodi upravo specijalistički diplomski stručni studij takovog naziva. Opis programa dostupan je na <http://www.vuka.hr/index.php?id=114> . Predmeti koji se izvode na promatranom studiju (u prvom i drugom semestru - Poslovna organizacija, Osnove marketinga, Financije i bankarstvo, Menadžment ljudskih potencijala; u trećem i četvrtom semestru - Strategijski menadžment, Upravljanje inovacijama, Operacijski menadžment, Upravljanje projektom) u cijelosti ili u većoj mjeri odgovaraju sadržajima predmeta na predloženom izmijenjenom / revidiranom studiju POSLOVNO UPRAVLJANJE.

Nadalje, u opisu promatranog studija dostupnog na web stranici navodi se da su „Studiji poslovnog upravljanja (Master of Business Administration MBA) već dugo elitni studiji na američkim koledžima i univerzitetima, a tijekom proteklog desetljeća proširili su se u sve razvijene zemlje, pa takvih studija danas ima u svim europskim zemljama. Zanimljivo je da su MBA studiji tipično diplomski (gotovo nikad i preddiplomski) studiji i da ih često organiziraju sveučilišta, mada se suštinski radi o stručnim, a ne znanstvenim studijima. Završeni studenti MBA studija u ogromnoj većini ne nastavljaju studij na doktorskom studiju, već odlaze u tvrtke (ili institucije) koje su ih uputile na studij i razvijaju menadžersku karijeru do najviših razina upravljanja. Kao što je to slučaj i kod našeg studija, na studij se prihvaćaju gotovo svi profili stručnjaka.“ Ipak, valja naglasiti kako poseban modul koji je usmjeren samo na razumijevanje i primjenu konstrukata bihevioralnih znanosti u osnaživanju mišljenja, prosudbi i odlučivanja nije (koliko je predlagatelju poznato) bio predmetom akreditacije u sustavu visokog obrazovanja u Republici Hrvatskoj. Neki fakulteti i visoke škole izvode predmet Bihevioralna ekonomija u okviru diplomskih studija, naprimjer **Sveučilište Jurja Dobrile u Puli** u okviru studija ekonomije, poslovne ekonomije i primijenjene ekonomije, a **Visoko učilište Algebra** u okviru studija Digitalni Marketing.

Sveučilište Sjever izvodi predmet **Pogreške i pristranosti komunikacijskog menadžmenta** u okviru **diplomskog studija Odnosi s javnostima**, a koji je po svom sadržaju primarno fokusiran na spoznaje iz područja bihevioralnih znanosti. Prije nešto više pod godine dana, Zagrebačka škola ekonomije imenadžmenta osnovala je **Behavioral and Experimental Economics (BEE) Lab**, koji bi kroz organizaciju međunarodnih i studentskih konferencija i foruma te znanstveni i istraživački rad o temama iz područja bihevioralne ekonomije radio na primjeni inovativnih načina rješavanja organizacijskih i društvenih problema te problema ljudskog ponašanja.

Slijedom svega navedenoga te imajući na umu činjenicu kako u Hrvatskoj ne postoji istovjetni studijski program, predloženi modul predstavlja određeni iskorak u našem sustavu visokog obrazovanja i inicijalni pokušaj sustavnog i sveobuhvatnog pristupa izučavanju konstrukata ove mlade

interdisciplinarne znanosti, s temeljnim ciljem razvoja studentskog potencijala u sustavu visokog obrazovanja u Republici Hrvatskoj, ali i doprinosa ekonomskoj, socijalnoj pa i kulturnoj i okolišnoj dobrobiti zajednice.